

Організація масової фізичної культури

Організаційні засади, структура і
матеріальна основа розвитку фізкультурно-
спортивного руху в Україні

ПЛАН

1. Структура, взаємозв'язок і характер діяльності фізкультурно- спортивних організацій України.
2. Матеріально-технічна база фізичної культури і спорту.
3. Джерела фінансування галузі.
4. Науково-інформаційне забезпечення фізкультурно-спортивного руху.

1. Структура, взаємозв'язок і характер діяльності фізкультурно- спортивних організацій України

Для ефективного розвитку сфери фізичної культури і спорту історично склалися різноманітні форми організації. В Україні, як і в більшості зарубіжних країн, окрім широко розгалужених самодіяльних спортивних об'єднань, успішно функціонують державні, регіональні, муніципальні органи координації і управління сферою фізичної культури та спорту.

Державне управління здійснюється найчастіше у формі спеціально створених міністерств, комітетів, департаментів чи управлінь, на які покладено обов'язки щодо координації та управління оздоровчою і спортивною роботою.

У деяких країнах функціонують спеціальні «Президентські ради», які готують національні програми фізичного розвитку населення, або ж здійснюють експертні оцінки конкретних програм державного масштабу (наприклад, підготовки до Олімпійських ігор).

1. Структура, взаємозв'язок і характер діяльності фізкультурно- спортивних організацій України

Відповідні органи управління спортом існують і на регіональних рівнях. Проте найбільш масовими, впливовими і функціонально спроможними є самодіяльні, *самоврядні спортивні об'єднання* (спортивні клуби, асоціації, ліги, федерації тощо).

Україна успадкувала організаційну структуру і характер діяльності спортивних організацій від колишнього СРСР, провівши лише деяку їх переструктуризацію із врахуванням нових завдань розвитку фізкультурно-спортивної сфери.

Згідно із Законом України «Про фізичну культуру і спорт», державну політику і законодавче регулювання відносин у сфері фізичної культури і спорту, як і контроль за реалізацією Державних програм розвитку фізичної культури і спорту, здійснює Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України.

1. Структура, взаємозв'язок і характер діяльності фізкультурно- спортивних організацій України

В окремі проміжки часу в Україні центральними органом державної виконавчої влади в сфері управління фізичною культурою і спортом були Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту, Міністерство у справах молоді і спорту, котрі забезпечували реалізацію державної політики в галузі фізичної культури і несли відповідальність за її виконання.

Держава стимулює об'єднання зусиль заінтересованих державних, громадських, приватних організацій та широких верств населення для визначення стратегічних напрямів розвитку сфери фізичної культури і спорту, прогнозування перспективних процесів, використання системного і програмно-цільового підходів у розробленні та здійсненні практичних заходів.

Місцеві органи державної влади і органи місцевого самоврядування створюють у своєму складі відповідні органи управління фізичною культурою і спортом.

1. Структура, взаємозв'язок і характер діяльності фізкультурно- спортивних організацій України

Обласні (міські, районні) управління фізичної культури і спорту організовують виконання державної і регіональних програм і здійснюють широке коло заходів щодо координації зусиль спортивних та інших зацікавлених організацій на місцевому рівні.

При Радах депутатів усіх рівнів функціонують відповідні депутатські комісії, які зі свого боку займаються вирішенням питань з фізичної культури.

Третьою управлінською ланкою на регіональному та місцевому рівні є відділи або посадові особи (найчастіше заступники голів Рад), які керують питаннями фізичної культури.

Запорізька обласна державна адміністрація:

<https://www.zoda.gov.ua/article/27/struktura-oda.html>

Департамент молоді, фізичної культури та спорту:

<https://www.facebook.com/zpmolod/>

1. Структура, взаємозв'язок і характер діяльності фізкультурно- спортивних організацій України

Самоврядування в сфері фізичної культури і спорту сприяє розвитку суспільної активності і залучає громадські організації до управління фізичною культурою. Органи державної виконавчої влади і органи місцевого самоврядування можуть делегувати громадським фізкультурним організаціям окремі свої повноваження. Громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості здійснюють свої повноваження відповідно до статутної діяльності, яка не може суперечити чинному законодавству.

Основними громадськими організаціями, які діють у спортивній сфері України є *Національні спортивні федерації* та *Національний олімпійський комітет України*.

1. Структура, взаємозв'язок і характер діяльності фізкультурно- спортивних організацій України

Громадська спортивна федерація набуває статусу Національної після її визнання державним органом управління сферою та реєстрації у Міністерстві юстиції України. В такому випадку центральний державний орган делегує таким федераціям окремі повноваження щодо розвитку видів спорту, надає їм допомогу у забезпеченні їх матеріальними ресурсами, фахівцями тощо.

Національна спортивна федерація має виключне право представляти Україну в міжнародних спортивних організаціях та в міжнародних спортивних змаганнях з окремих видів спорту. Їй також дається право на організацію і проведення відповідних національних спортивних змагань.

1. Структура, взаємозв'язок і характер діяльності фізкультурно- спортивних організацій України

Національні спортивні федерації можуть одержувати від держави матеріально-фінансову допомогу. У випадку грубого порушення законодавства, або неналежного використання наданих їм прав, спортивна федерація може бути позбавлена статусу Національної.

Спортивний комітет України. Федерації:

<https://scu.org.ua/fednraci%d1%97/>

1. Структура, взаємозв'язок і характер діяльності фізкультурно- спортивних організацій України

Національний олімпійський комітет України (НОК України) є неурядовою громадською організацією, яка координує розвиток олімпійського руху в Україні. В своїй діяльності НОК керується законодавством України, Олімпійською хартією Міжнародного олімпійського комітету та власною Хартією.

НОК України має виключне право представляти державу на Іграх Олімпіад та зимових Олімпійських іграх, в Міжнародному олімпійському комітеті, інших міжнародних олімпійських організаціях. НОК України має також виключне право на використання власної олімпійської символіки.

НОК України

<https://noc-ukr.org/>

NATIONAL
OLYMPIC
COMMITTEE
OF UKRAINE

НАЦІОНАЛЬНИЙ
ОЛІМПІЙСЬКИЙ
КОМІТЕТ
УКРАЇНИ

1. Структура, взаємозв'язок і характер діяльності фізкультурно- спортивних організацій України

Держава сприяє діяльності НОК України, розвитку його матеріально-технічної бази, надає фінансову підтримку. Проте безпосереднє втручання будь-якого державного чи якогось іншого органу або особи у внутрішні справи НОКу є таким, що суперечать Олімпійській хартії.

Організацію фізичної культури і спорту, а також професійну фізичну підготовку у відомствах здійснюють спеціально створені для цієї мети комітети, спортивні товариства і клуби:

- до 2001 року діяло добровільне спортивне товариство «Гарт», створене для організації і координації роботи з фізичного виховання в навчальних закладах усіх рівнів. На його основі було утворено нині чинний Комітет фізичного виховання і спорту Міністерства освіти і науки України;

1. Структура, взаємозв'язок і характер діяльності фізкультурно- спортивних організацій України

- у структурі Міністерства оборони України діє Управління спорту, а в регіонах – спортивні клуби армії (СКА);
- працівників і службовців Міністерства внутрішніх справ обслуговує відомче спортивне товариство «Динамо», яке має свої регіональні підрозділи;
- добровільне фізкультурно-спортивне товариство профспілок «Україна» (ДФСТП «Україна») створено з метою організації фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи з працівниками виробничої сфери, а кооперативно-профспілкові фізкультурно-спортивні товариства «Колос» – з працівниками агропромислового комплексу та мешканцями сільської місцевості;
- для репрезентації спортсменів-залізничників у міжнародних організаціях, в рамках ДФССТ «Україна» діє СК «Локомотив».

1. Структура, взаємозв'язок і характер діяльності фізкультурно- спортивних організацій України

З цією ж метою створено Українську студентську спортивну спілку. В Україні також створені і функціонують структури параолімпійського руху, Асоціація ветеранів фізичної культури і спорту, федерації інвалідного спорту (<https://paralympic.org.ua/ua>) тощо.

На регіональному та місцевому рівнях утворюються різноманітні самодіяльні спортивні, спортивно-оздоровчі, фізкультурно-спортивні клуби, клуби з видів спорту, спортивні клуби за місцем проживання тощо.

В останні роки в Україні з'являються професійні спортивні клуби та ліги. Всі ці організації вносять свій позитивний внесок в широку палітру фізкультурних і спортивних організацій України.

Співпраця, взаємодопомога і взаємодоповнюваність між ними сприяють розвиткові фізкультури і спорту як засобів фізичного і духовного вдосконалення.

2. Матеріально-технічна база фізичної культури і спорту

Матеріально-технічна база фізичної культури представляє собою сукупність матеріальних цінностей (спортивні споруди, обладнання, спортивна форма, знаряддя, інвентар), фінансів, розподільчих структур та виробничих потужностей, яка перебуває в державній, муніципальній, відомчій, кооперативній та особистій власності.

Матеріальна база є необхідною умовою і, разом з тим показником розвитку фізичної культури і спорту.

Слабкість матеріальної бази істотно гальмує розвиток фізичної культури і шкодить підготовці збірних команд до міжнародних змагань, сповільнює залучення широких верств населення до фізкультурно-спортивної активності.

3. Джерела фінансування галузі

Джерелами фінансування фізичної культури є:

1. Кошти державного бюджету – найстабільніше і найсуттєвіше джерело фінансування. Держава взяла на себе не лише утримання органів управління і збірних команд України, а фінансує витрати на розвиток дитячо-юнацького спорту (училища фізичної культури, ДЮСШ).

2. Кошти відомчих організацій становлять помітну частку витрат на фізичну культуру і спорт. В останній час їхня частка зменшилася, особливо у розвиток дитячо-юнацького спорту.

3. Вступні внески (індивідуальні і колективні) – складають незначну частку витрат на фізичну культуру. Проте з поліпшенням економічного стану суспільства їх частка постійно збільшуватиметься.

4. Дотації державних органів здатні полегшити фінансове становище фізкультурних організацій, особливо це стосується утримання і експлуатації спортивних споруд, особливо «енергоємних» (басейни, штучні ковзанки, криті манежі тощо).

3. Джерела фінансування галузі

5. Спонсорські внески мають в останні роки суттєвий вплив на організацію спортивних заходів, екіпіровку і відрядження на змагання збірних і клубних команд (особливо ігрових).

З активним впровадженням ринкових відносин, значення і обсяги спонсорських внесків у фізичну культуру будуть зростати. В перспективі спонсори повинні зняти з державного бюджету істотну частку фінансових витрат на спорт.

6. Прибутки від комерційної діяльності спортивних організацій – перспективне джерело фінансування спорту. Сюди входять не лише прибутки від реклами, але й від послуг засобами спорту, видавничої діяльності, виробництва спортивних товарів тощо.

7. Особисті кошти громадян, затрачені на фізичну культуру і спорт, будуть збільшуватися разом із зростом матеріальної забезпеченості населення. Чим заможніша людина, тим більша частина її доходів іде на задоволення культурних запитів.

4. Науково-інформаційне забезпечення фізкультурно-спортивного руху

Науково-інформаційна сфера є однією з найбільш успішних і мобільних в галузі фізичної культури та спорту України. За більш як десять років новітньої української державності, в умовах недостатнього фінансування й матеріально-технічного забезпечення, незначної державної та владної уваги, вдалося досягти чималих успіхів у перебудові й розбудові цієї складної й делікатної сфери професійної діяльності.

У галузі фізичного виховання та спорту вдалося зберегти й помітно зміцнити мережу *спеціалізованих вищих навчальних закладів*, оскільки традиційно в Україні найкращі наукові сили концентрувалися саме у навчальних закладах.

4. Науково-інформаційне забезпечення фізкультурно-спортивного руху

Сьогодні в галузевому підпорядкуванні успішно діють Національний університет фізичного виховання та спорту України (у цьому статусі з вересня 1998 року), Харківська державна академія фізичної культури, Львівський, Дніпропетровський, Донецький державні інститути фізичної культури, Дніпродзержинський та Івано-Франківський коледжі фізичного виховання.

Активно долучається до олімпійської освіти дітей та молоді *Олімпійська Академія України*, яка успішно діє з вересня 1991 року.

<https://noc-ukr.org/about/structures/academy/>

Таким чином, в організаційному плані в Україні сформовано відповідні інституції для ефективної освітньої, наукової, пропагандистської діяльності в галузі фізичного виховання та спорту.

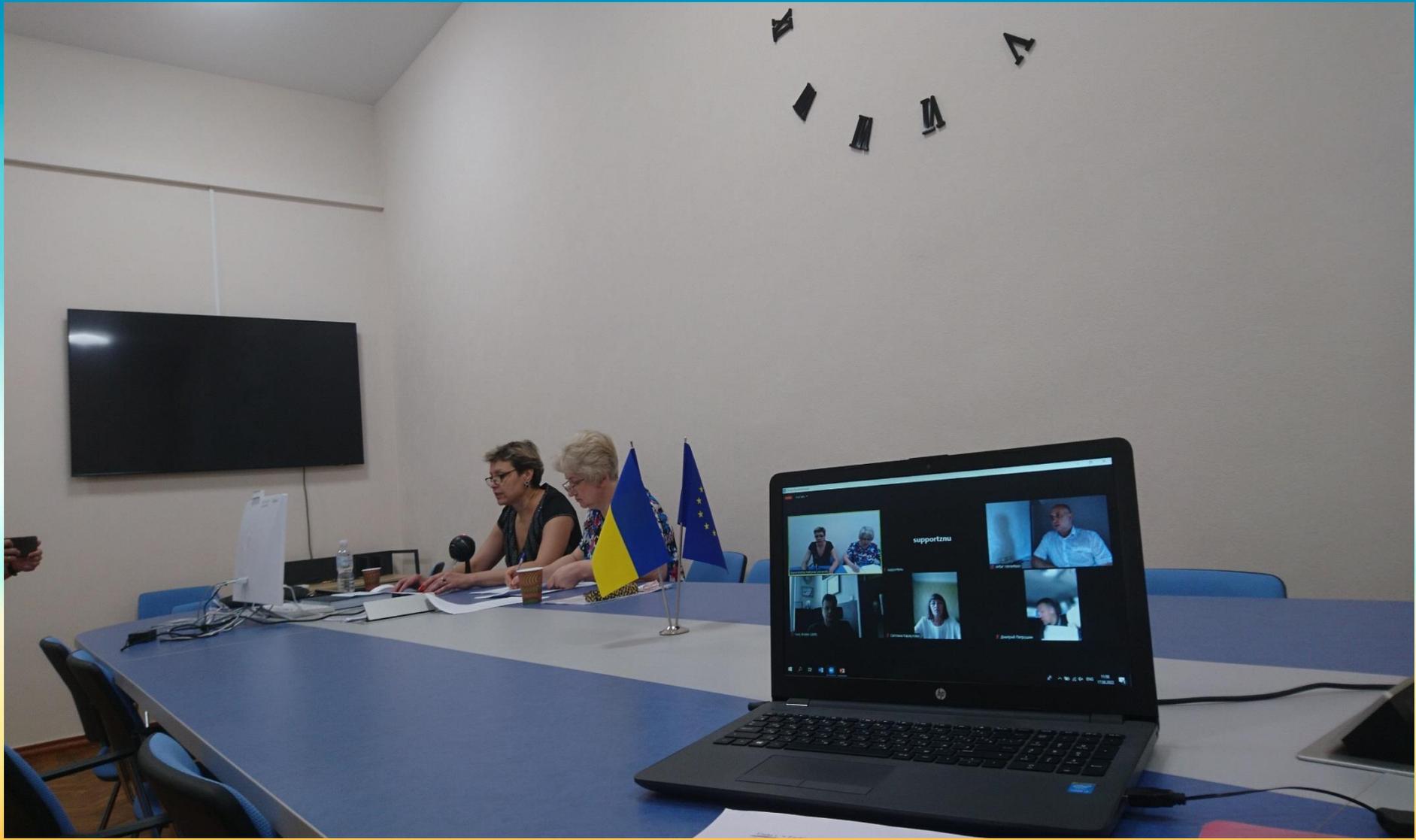
4. Науково-інформаційне забезпечення фізкультурно-спортивного руху

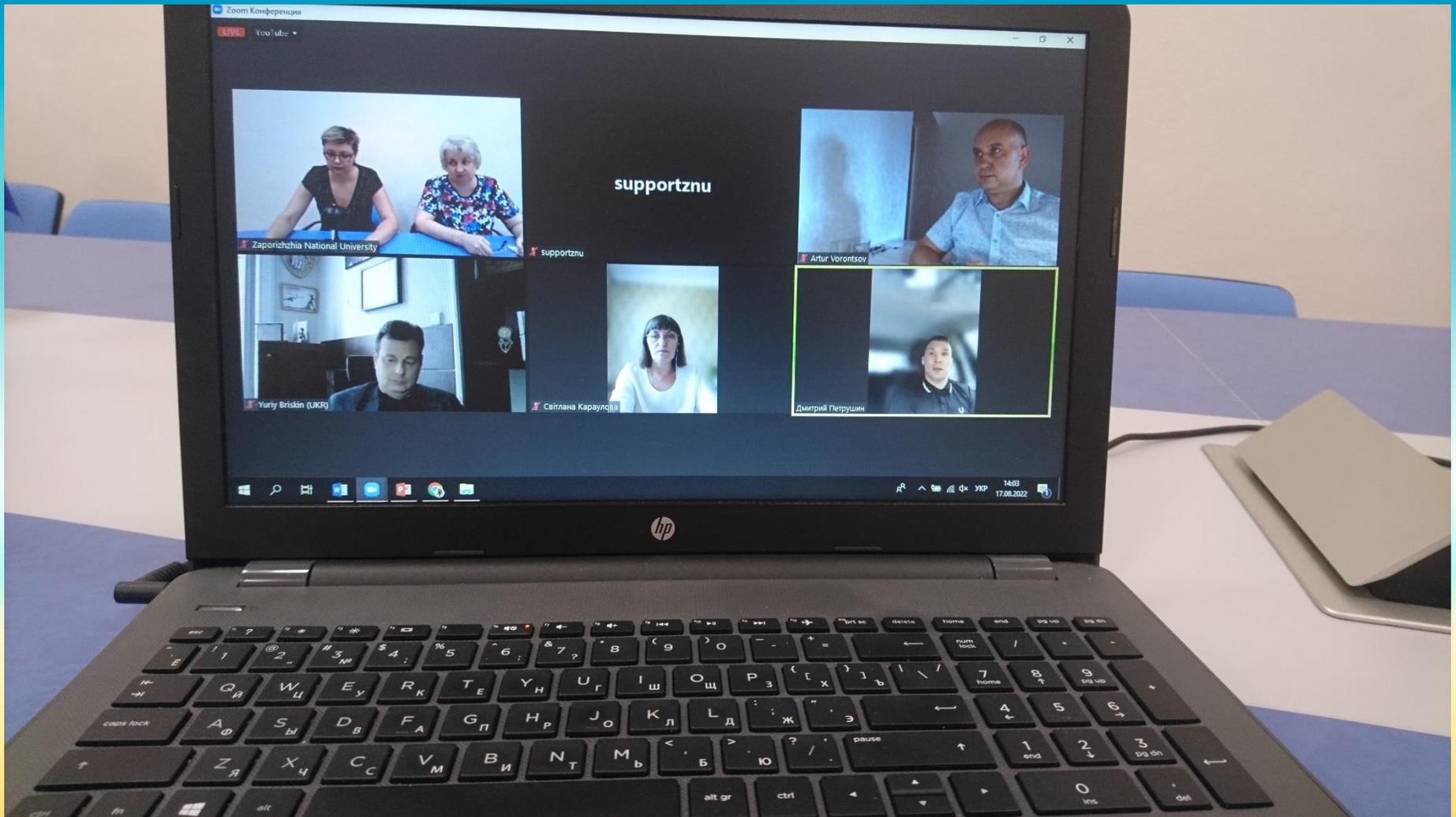
Важливим чинником успішності й ефективності наукових досліджень є продуктивна діяльність спеціалізованих вчених рад для захисту дисертацій.

Вперше на пострадянському просторі керівникам української галузевої науки вдалося виокремити сферу фізичної культури та спорту в окрему наукову спеціальність, розмежувавши її зі сферою педагогіки. Це дозволило значно розширити можливості та проблематику наукових досліджень.

Починаючи з 1997 року кандидатські та докторські дисертації в Україні захищаються за двома науковими спеціальностями: «Олімпійський і професійний спорт» та «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» з відповідним присвоєнням наукового ступеня кандидата (доктора) наук з фізичного виховання і спорту.

В грудні 2004 року Вища атестаційна комісія України внесла до переліку наукових спеціальностей третю спеціальність у галузі фізичного виховання та спорту: «Фізична реабілітація».

4. Науково-інформаційне забезпечення фізкультурно-спортивного руху

Важливим чинником успішного поступального розвитку наукових досліджень виявилось структурування інформаційно-видавничої діяльності. У 1994 році структурним підрозділом Національного університету фізичного виховання і спорту України було утворене спеціалізоване *видавництво «Олімпійська література»* (<http://olympicpress.com.ua/>).

За ці роки видавництво перетворилося у потужний центр випуску наукової, науково-методичної та навчальної літератури. Випущено близько 200 найменувань книжок, серед яких є помітні праці не тільки на українському, але й на європейському рівні. Переважна частка книжкової продукції видавництва присвячена тематиці олімпійського спорту, олімпійського руху, окремим розділам підготовки спортсменів, теорії й методиці тренування в окремих видах спорту тощо. З'явилася низка книг з фізичної реабілітації, спортивної медицини, валеології тощо.

4. Науково-інформаційне забезпечення фізкультурно-спортивного руху

В останні роки в Харкові успішно функціонує ще одне спеціалізоване *видавництво «ОВС» (Освіта. Виховання. Спорт)*, яке активно долучається до випуску навчальної літератури (<https://www.ovc.kharkov.ua/press/index>).

Успішною є ситуація зі спеціалізованою журнальною науковою продукцією. Для фахівців та широкого кола читачів на високому поліграфічному і змістовному рівнях в Україні сьогодні випускаються:

- науково-методичний журнал «Фізичне виховання в школі» (з 1995 року), засновником якого є Міністерство освіти і науки України;
- науково-теоретичний журнал «Теорія і методика фізичного виховання і спорту» (з 1999 року), видання Національного університету фізичного виховання і спорту України;
- науково-методичний журнал «Теорія та методика фізичного виховання» (з 2000 року), видання видавництва «ОВС» ТОВ;

4. Науково-інформаційне забезпечення фізкультурно-спортивного руху

- науково-методичний журнал «Теорія і практика фізичного виховання» (з 1997 року), видання Донецького національного університету;
- науково-популярний журнал «Олімпійська арена» (з 1995 року), засновники: Держкомспорт України та Національний Олімпійський Комітет України.

Для широкого кола науковців та усіх зацікавлених фахівців галузі сьогодні існують також періодичні видання, які іменуються фаховими виданнями, які затверджуються президією Вищої атестаційної комісії (ВАК) України.

До таких сьогодні належать більше 10 найменувань збірників наукових праць та наукових журналів, присвячених проблемам фізичного виховання та спортивного тренування.

<http://journalsofznu.zp.ua/index.php/sport>

4. Науково-інформаційне забезпечення фізкультурно-спортивного руху

Ще одним важливим джерелом розвитку наукової думки є різноманітні наукові конференції, конгреси, семінари тощо. Щороку в Україні відбувається ціла низка різного рівня й масштабу наукових заходів, присвячених проблемам фізичної культури.

Активна наукова діяльність, ініціативність, участь у наукових міжнародних заходах дозволило провідним вузам галузі, окремим структурам увійти колективними членами до кількох авторитетних європейських та світових наукових інституцій, серед яких: Міжнародна Олімпійська Академія, Міжнародна рада здоров'я, фізичного виховання, рекреації, спорту і танцю (ІСНРЕК-50), Європейська мережа спортивної науки, освіти та зайнятості тощо. Такі кроки сприяють швидкій інтеграції української галузевої науки у світі.